

Har gemenskaper ett pris?

Vad är egentligen en sekt och varför väljer vissa människor att söka sig till avvikande grupper och underkasta sig en karismatisk ledare? Energivågen har träffat Anders Haag som under tre år var medlem i en religiös sekt. I sin nya bok skriver han om hur sekter ger både tillhörighet och förlorad frihet.

Text Annika Widholm Foto Mia Carlsson Bild Jupiter Images

En tidig vårmorgon 1985 gav sig Anders Haag iväg från Hare Krishna-kollektivet på Korsnäs gård. Efter tre år i rörelsen, 24 år gammal, valde han att lämna sekten. Utan att berätta för någon smet han iväg medan de andra medlemmarna deltog i morgonens tempelceremoni.

Många år senare har han nu skrivit boken "Att vinna en tro och förlora sig själv - om livet i sekter och karismatiska grupper". I boken berättar Anders Haag om sina egna erfarenheter och utifrån vetenskapliga teorier inom religionsvetenskap, psykologi, etnologi och socialantropologi analyserar han hur sekter fungerar och varför en del människor söker sig till den här sortens slutna grupper.

- Direkt efter att jag lämnade rörelsen kände jag inte något behov av att skriva boken, utan det kom först senare, efter att jag började arbeta som journalist. Jag tyckte att det saknades en bok som gjorde att man faktiskt förstod och gav inblick i hur dessa grupper fungerar och varför de finns, berättar Anders Haag.

Idén att skriva boken kom upp efter att han besökt en konferens om sekter och upprörts över den svarta syn många hade gentemot alla fria religiösa rörelser; och bilden av sektmedlemmar som zombieliknande varelser som inte är kapabla att tänka och känna själva.

- Jag blev rätt upprörd över att man upplevde alla sektmedlemmar som sjuka och hjärntvättade och oförmögna att ta sig ur rörelsen. Det är helt felaktigt, för alla lämnar ju förr eller senare gruppen. De flesta till och med ganska omgående, säger han.

Anders Haag har sedan avhoppet frågat sig om det fanns en särskild anledning till att han sökte sig till just Hare Krishna.

- Jag har alltid varit andligt intresserad, väldigt nyfiken, alltid trott på någonting bortom det synliga. Jag hade tidigare kommit i kontakt med hinduismen och buddismen, och Hare Krishna framstod till en början som det genuina. Det var deras budskap som lockade mig.

VARFÖR VALDE HAN DÅ ATT LÄMNA RÖRELSEN EFTER TRE ÅR?

- Den direkta anledningen till att jag slutade var en stor intern konflikt inom organisationen. De personer jag tyckte bäst om blev utesluttade och då ville jag inte vara kvar. Men det var en period då jag tvekade och velade, men till slut beslutade jag mig i alla fall för att lämna gruppen, berättar han.

Anders Haag har sedan avhoppet frågat sig själva varför just han

Jag har alltid varit andligt intresserad, väldigt nyfiken, alltid trott på någonting bortom det synliga, säger Anders Haag.

drogs till en tankekontrollerande organisation. Finns det någonting i hans bakgrund eller i hans personlighet som gjorde honom extra mottaglig? En fråga som sedan utvecklades till varför någon ung människa söker sig till den här sortens radikala och isolerande organisation, som ofta står i stark kontrast till den miljö de är vana vid sedan tidigare.

- Forskning har visat att de personer som går med i sektliknande grupper generellt sett mår psykiskt sämre än andra. Det kan handla om depression, ångest eller tillfälliga kriser. Det är väldigt sällsynt att folk som mår bra och känner sig i balans dras till sekter. Det kan också vara så att man behöver olika saker i olika faser i sitt liv, säger Anders Haag.

För att förstå varför vissa människor drar sig till en sluten sektliknande grupp måste man därför förstå att det även finns mycket som kan uppfattas som positivt i dessa grupper.

DET FINNS OLIKA DEFINITIONER av vad en sekt är. Alla grupper med tydliga budskap och stark gemenskap är inte sekter. En vanlig beskrivning är att det handlar om en grupp som är elitistisk och isolerad och att det ofta förekommer någon slags friktion mellan samhället och gruppen.

”Det är väldigt sällsynt att folk som mår bra och känner sig i balans dras till sekter.”

- Det finns ingen exakt gräns för vad som kan definieras som sekt, utan det är en gradskillnad. Jag tycker att en väldigt bra beskrivning av en sekt är att det är en avvikande ideologisk grupp som står i spänningsförhållande till omgivningen och ju starkare denna spänning är, desto mer sekt är det.

En stark sammanhållning och en karismatisk ledare som förmedlar den ”absoluta sanningen” är också sådant som kännetecknar en sekt.

- Ur religionsvetenskaplig belysning är karisma något som andra tillskriver en person, förklarar Anders Haag. Medlemmarna upplever det som om ledaren har en speciell kraft som kommer ovanifrån, att det är en människa som har något som andra inte besitter. Ofta är det den inre kretsen som är mest sårbara i förhållande till en karismatisk ledare, samtidigt som det är just dessa människor som skapar karisman kring ledaren.

EN SEKT ÄR INTE alltid religiös, utan kan även vara till exempel en intressegrupp eller en politisk grupp. En del fotbollshuliganer och motorcykelgäng kan också beskrivas som sekter.

- Men det finns skillnader mellan religiösa och icke-religiösa sekter. Fotbollshuliganer och motorcykelgäng är till exempel väldigt löst sammanhållna grupperingar, utan tydligt ledarskap, och är därför egentligen inte sekter i den vanliga bemärkelsen. Ändå finns det flera likheter med en sekt; utanförskapet, sökandet efter mening, stark gemenskap och att man ofta inte vill ha med samhället i övrigt att göra. Men de har inte några ideologiska idéer, vilket egentligen definierar en sekt, förklarar han.

Han poängterar också att alla sorters grupper är dynamiska och förändras över tiden, vilket medför att medlemmarna i en sekt förr eller senare lämnar gruppen.

- Både samhällets syn förändras och gruppen förändras. En sekt är därför inte en sekt för alltid. Den förändras eller försvinner. Hare Krishna har också förändrats i dag.

Det finns många olika anledningar till varför människor lämnar en ►

*”Även om grupper innebär
individuella begränsningar
så kan de också ge mycket
glädje, stöd och styrka.*

sekt. Det kan handla om att de blir uteslutna eller att de själva väljer att lämna gruppen.

- Utmärkande för sekter är att de ställer högre krav än andra grupper. Att man lämnar en sekt beror på att man får tvivel och inte klarar av att leva upp till sektens regler. Ska man få vara med så måste man anpassa sig, vilket kan vara svårt, säger Anders Haag.

Ändå finns det de som stannar kvar i en grupp, trots att det innebär flera negativa aspekter.

- För dem som ändå stannar kvar kan det handla om att känslan av tillhörighet är väldigt stark. Att man har sina vänner inom sekten och kanske har tappat kontakten med sin familj och gamla vänner.

Han liknar det vid ett äktenskap och en skilsmässa.

- Även om man mår dåligt i ett äktenskap så kan det vara svårt och ångestskapande att skiljas, för att man inte vet vad man har utanför äktenskapet.

Sekter bygger alltså människors beroende av gemenskap. Det man vinner på att tillhöra en grupp eller en sekt är att livet får en tydligare mening, man känner tillhörighet och får en tro. Men med dessa positiva aspekter av sammanhang kommer samtidigt risken att förlora sin identitet och sin individuella frihet.

ANDERS HAAG TYCKER INTE att det går att dra ett likhetstecken mellan alla sekter. I stället anser han att det ofta finns stora skillnader mellan de grupper som kallas för sekter. Det kan handla om allt ifrån helt fredliga grupper till farliga extremer som begår mord, självmord eller terroristattentat.

- Jag vill vara så nyanserad som möjligt och visa att det finns väldigt stora skillnader mellan olika grupper och sekter, förklarar han.

Även om vissa sektliknande grupper är extremt destruktiva tror han att det finns andra grupper som tjänar ett positivt syfte för människor.

Med boken "Att vinna en tro och förlora sig själv" vill han ge en mer komplex bild till hur dessa grupper fungerar och varför människor söker sig till den sortens sammanhang - som motvikt mot allmänhetens ofta onyanserade bild av vad en sekt är.

Anders Haag anser också att sektliknande tendenser inte bara förekommer i slutna grupper, utan även finns i vår vardag. Till exempel höga chefer som håller varandra om ryggen, politiker och andra ledare som får makt på andras bekostnad, föräldrar som manipulerar sin familj på ett negativt sätt och mobbning bland skolelever.

- Det svåra är att hitta en balans där vi kan vara fria individer som samtidigt kan känna gemenskap med andra människor i ett gruppsammanhang. Det är ett intressant dilemma, tycker han.

Även om grupper innebär individuella begränsningar så kan de också ge mycket glädje, stöd och styrka. Oavsett om det gäller tillfälliga grupper eller långvariga grupper.

- Man tänker ofta nu för tiden att var och en blir salig på sin tro och att man kan gå sin egen väg. Samtidigt är de flesta i behov av olika slags gemenskap som på många sätt kan vara väldigt stimulerande, även om man alltid blir mer eller mindre styrd i en grupp. Det gäller att försöka hitta en balans i det här. ☺

Mer energi

"Att vinna en tro och förlora sig själv", Anders Haag. Natur & Kultur, 2009.

Fler böcker om andligt maktmissbruk:

"Om det så skulle kosta mig livet", Margaretha Sturesson. Libris Förlag, 2009.

"Inte längre nunna", Helene Hägglund. Cordia Förlag Förlag, 2009.

"Sexhealern", Mia Ottosson. Parthenon förlag, 2009.